

**МОТИВАЦІЙНА СКЛАДОВА ТА РОЛЬ ОПЛАТИ ПРАЦІ В
ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВОГО
ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА**

Постановка проблеми. Запорукою успіху функціонування будь-якого підприємства є ефективна трудова діяльність людини. Основна діяльність людини – це праця, що займає, як мінімум, третину дорослого самостійного життя. Стає очевидним, що праця, а отже, і всі питання з нею пов'язані мають велике значення для будь-якої людини і завжди знаходяться в полі уваги. Результати, досягнуті людьми в процесі роботи, залежать не тільки від знань, навичок і здібностей цих людей. Ефективна діяльність можлива лише при наявності в працівників відповідної мотивації, тобто бажання працювати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато науковців, до числа яких входять Д.П. Богиня, І.М. Гаркава, В.К. Горкавий, М.І. Долішній, В.С. Дієсперов, О.І. Здоровцов, Г.Т. Куликов, Г.І. Купалова, І.І. Лотоцький, Л.І. Михайлова, Т.І. Олійник О.А. Чутка, О.Ю. Шалевська, К.І. Якуба досліджують проблему мотивації трудової діяльності в сільському господарстві.

Дослідження цих науковців надзвичайно важливі, але, на нашу думку, питання мотиваційної складової та ролі оплати праці в підвищенні ефективності використання трудового потенціалу сільського господарства є і донині актуальними, а тому потребують подальшого висвітлення.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження мотиваційної складової та ролі оплати праці в підвищенні ефективності використання трудового потенціалу сільського господарства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Позитивна мотивація активує здібності людини, звільняє його потенціал, а негативна мотивація

гальмує прояв здібностей, перешкоджає досягненню цілей діяльності. Зміст того, що в принципі здатне мотивувати людину, буквально безмежний, тому що все, що зроблено і виробляється суспільством, як у матеріальній, так і в духовній сферах, у кінцевому рахунку, людьми, які до різноманітних видів діяльності спонукаються настільки ж різноманітною мотивацією. Не набагато звужує цю проблему обмеження всієї багатогранності мотиваційного процесу мотивацією лише трудової діяльності.

Роль оплати праці в підвищенні ефективності використання трудового потенціалу сільськогосподарських підприємств полягає у створенні необхідних умов для забезпечення виконання заробітною платою усіх притаманних їй основних функцій (відтворювальної, мотивуючої, стимулюючої, регулюючої, соціальної та оптимізаційної), реалізація яких сприятиме підвищенню продуктивності праці. Реформування системи оплати праці є важливим чинником створення об'єктивних передумов для підвищення ефективності використання трудового потенціалу як основи зростання виробництва, а в подальшому — забезпечення позитивної економічної динаміки та соціально-економічного прогресу в суспільстві [1].

Негативним фактором, який зумовлює не високу ефективність використання трудового потенціалу у сільському господарстві в цілому по Україні є низький рівень оплати праці. Заробітна плата для більшості працюючих українців фактично перетворилася на один із варіантів соціальної допомоги, який мало залежить від результатів праці [2, 3].

Залишається значною диференціація заробітної плати за видами економічної діяльності. З наведених даних таблиці 1 ми бачимо, що рівень оплати праці в сільському господарстві протягом всього періоду з 2000 по 2009 роки має найнижчий рівень порівняно з іншими видами економічної діяльності. Так, заробітна плата працівників сільського господарства знаходиться в межах лише 50% - 60% від середнього рівня по економіці, в той час, як заробітна плата працівників, що займаються фінансовою діяльністю, у два рази і більше перевищує середню по економіці.

Таблиця 1

Динаміка середньомісячної заробітної плати в Україні за видами економічної діяльності у 1995-2009 роках

(в розрахунку на одного штатного працівника, грн.)

Вид діяльності	2000р	2001р	2002р	2003р	2004р	2005р	2006р	2007р	2008р	2009р	2009р до 2000р
Всього	230	311	376	462	590	806	1041	1351	1806	1906	828,7
Сільське господарство	111	151	178	210	295	415	553	733	1076	1206	1086,5
Лісове господарство	175	224	271	350	498	668	851	1100	1311	1341	766,3
Промисловість	302	406	485	591	743	967	1212	1554	2017	2117	701,0
Будівництво	260	362	427	546	709	894	1140	1486	1832	1511	581,2
Торгівля	226	284	330	394	509	713	898	1145	1514	1565	692,5
Діяльність транспорту та зв'язку	336	460	573	685	843	1057	1328	1670	2207	2409	717,0
Фінансова діяльність	560	833	976	1051	1258	1553	2050	2770	3747	4038	721,1
Державне управління	335	396	495	577	691	1087	1578	1852	2581	2513	750,1
Освіта	156	224	267	340	429	641	806	1060	1448	1611	1032,7
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	138	183	223	279	351	517	658	871	1177	1307	947,1
Надання комунальних та послуг	162	211	247	299	400	620	828	1090	1511	1783	1100,6

* За даними державного комітету статистики України

Загалом же, протягом всього періоду з 2000 по 2009 роки заробітна плата працівників сільського господарства зросла на 1086,5%, в той час коли зростання середнього рівня заробітної плати загалом по економіці відбулося на 828,7%. Дане зростання заробітної плати працівників сільського господарства є позитивним, але, на нашу думку, все ж недостатнім, оскільки і на даний час вона є досить низькою, порівняно з іншими видами економічної діяльності.

Існує парадокс: безробіття в Україні чи не найменше серед країн Європи – 6% (за даними Євростату: Польща – 14,1%, Словаччина – 12,8%, Греція – 9%, Франція – 8,9%, Німеччина – 8,7%), проте рівень бідності

свідчить про значне відставання від багатьох держав [4]. Тобто, в Україні немає проблеми безробіття, а є проблема низької оплати праці і неадекватної зайнятості. Саме тому, починаючи з 1994 р, відбувається вплив кваліфікованої робочої сили із сільської місцевості, що погіршує і без того важке становище сільськогосподарського виробництва.

Проведене у березні 2006 року на території України органами державної статистики України за підтримки Міжнародної організації праці та ПРО ООН обстеження домогосподарств з питань базової захищеності показало, що основною причиною, що стимулювала б респондентів до переїзду, залишається робота, яка забезпечує високу заробітну плату – 72,2% (рис. 1).

Рис. 1 Структура мотивів переїзду сільського трудового потенціалу в іншу місцевість, % [4]

Підвищення ролі оплати праці у мотиваційному механізмі має поширюватися за такими основними напрямками:

- удосконалення діючих і розробка нових нормативно-правових актів для встановлення мінімальних державних гарантій в оплаті праці, індикації заробітної плати та механізмів її регулювання з метою зростання реальної заробітної плати працюючих;

- активізація політики державного регулювання доходів з метою підвищення купівельної спроможності населення:
- удосконалення оплати праці працівників бюджетної сфери, керівників підприємств, заснованих на державній і комунальній власності;
- посилення державного і громадського контролю за дотриманням законодавства про оплату праці.

У системі заходів формування мотиваційного механізму підвищення ефективності використання трудового потенціалу сільськогосподарських підприємств особливе місце займає мінімальна заробітна плата. В Україні законодавчо зазначено, що мінімальна заробітна плата може встановлюватися в місячному або погодинному обчисленні [5]. На практиці ж, Верховна Рада України встановлює лише мінімальну місячну заробітну плату.

Тому, на нашу думку потрібно законодавчо визначити базу для розрахунку мінімальної погодинної заробітної плати; забезпечити правовий захист працівників зайнятих у сільському господарстві на умовах неповного робочого часу з погодинною оплатою праці; створити умови для погодинного обліку робочого часу.

Ми погоджуємося з думкою багатьох дослідників [2, 3, 5], які зазначають, що розмір мінімальної заробітної плати має поступово підвищуватися до рівня прожиткового мінімуму, з урахуванням економічних показників розвитку національної економіки, покладених чинним законодавством в основу формування мінімальної заробітної плати.

Враховуючи те, що доходи домогосподарств сільської місцевості та їх витрати на формування споживчого кошика є різними залежно від регіону країни, тому доцільно диференціювати розмір мінімальної заробітної плати залежно від місця проживання.

З метою удосконалення оплати працівників бюджетної сфери доцільно застосування Єдиної тарифної сітки, побудованої на таких засадах, які мають забезпечити оптимальну диференціацію ставок заробітної плати різних

професійно-кваліфікаційних груп працівників, з урахуванням складності та результатів їхньої праці, а також усунення диспропорцій у рівнях оплати праці працівників однієї кваліфікації, які виконують однакову за складністю й функціональними ознаками роботу.

Для того, щоб протягом найближчих років підвищити зайнятим у сільському господарстві рівень заробітної плати за рахунок традиційних джерел необхідно збільшити оплату праці в собівартості продукції; здійснити перегляд ставок і відрахувань з доходів підприємств. Для цього необхідно на законодавчому рівні необхідно Кабінету Міністрів України за участю суб'єктів соціального партнерства на національному рівні підготувати та внести на розгляд Верховної Ради України зміни та доповнення до Закону України „Про оплату праці”, забезпечити поетапне наближення мінімальної заробітної плати до прожиткового мінімуму, встановленого на працездатну особу; розробити механізм підвищення доходів від трудової діяльності через використання джерел, пов'язаних з реструктуризацією витрат на виробництво, реалізацію резервів ресурсозбереження, стимулювання зниження матеріальних витрат та підвищення заробітної плати у собівартості продукції.

Висновки. Отже, в сучасних умовах господарювання доцільним є державне втручання при вирішенні питань реформування оплати праці, зокрема фінансового її забезпечення через паритет цін на сільськогосподарську та промислову продукцію, регулювання податків і встановлення мінімального розміру заробітної плати відповідно прожиткового рівня, подолання невиправданих відмінностей в рівнях оплати працівників різних галузей і форм господарювання.

Сьогоднішній стан речей в українській економіці красномовно свідчить про недостатнє матеріальне підкріплення праці працівників. Хоча, гроші і матеріальне стимулювання не мають вирішального значення, але в сучасних умовах недолік матеріальних засобів перетворює виробничу діяльність найчастіше лише в економічну необхідність.

Бібліографічний список.

1. Гаркава І.М. Вартість, оплата і продуктивність аграрної праці в Україні // Тенденції і пропорції розвитку економіки України / За ред. В.Ф. Бесєдіна. – К.: НДЕІ, 2005. – С. 207
2. Чутка О.А. Вплив соціального капіталу на мотивацію трудової діяльності працівників аграрних підприємств / О.А. Чутка // Економіка АПК. – 2010. - №2. – С. 116-121
3. Якуба К.І. Трудовий потенціал сільських територій / К.І. Якуба // Вісник аграрної науки. — 2007. — №6. — С. 73—75
4. Соціально-економічна захищеність населення України: соціально-демографічне обстеження. — К. : Державний комітет статистики України, 2007. — С. 30
5. Шалевська О.Ю. Чинники впливу на мотивацію праці в сільському господарстві / О.Ю. Шалевська // Економіка АПК. – 2010. - №8. – С.81-85
Досліджено мотиваційну складову та роль оплати праці в підвищенні ефективності використання трудового потенціалу сільського господарства та запропоновано методи підвищення заробітної плати в сільському господарстві.

И.И. Чернега. Мотивационная составная и роль оплаты труда в повышении эффективности использования трудового потенциала сельского хозяйства. Исследовано мотивационную составную и роль оплаты труда в повышении эффективности использования трудового потенциала сельского хозяйства и предлагаются методы повышения заработной платы в сельском хозяйстве.

И.И. Chernega.